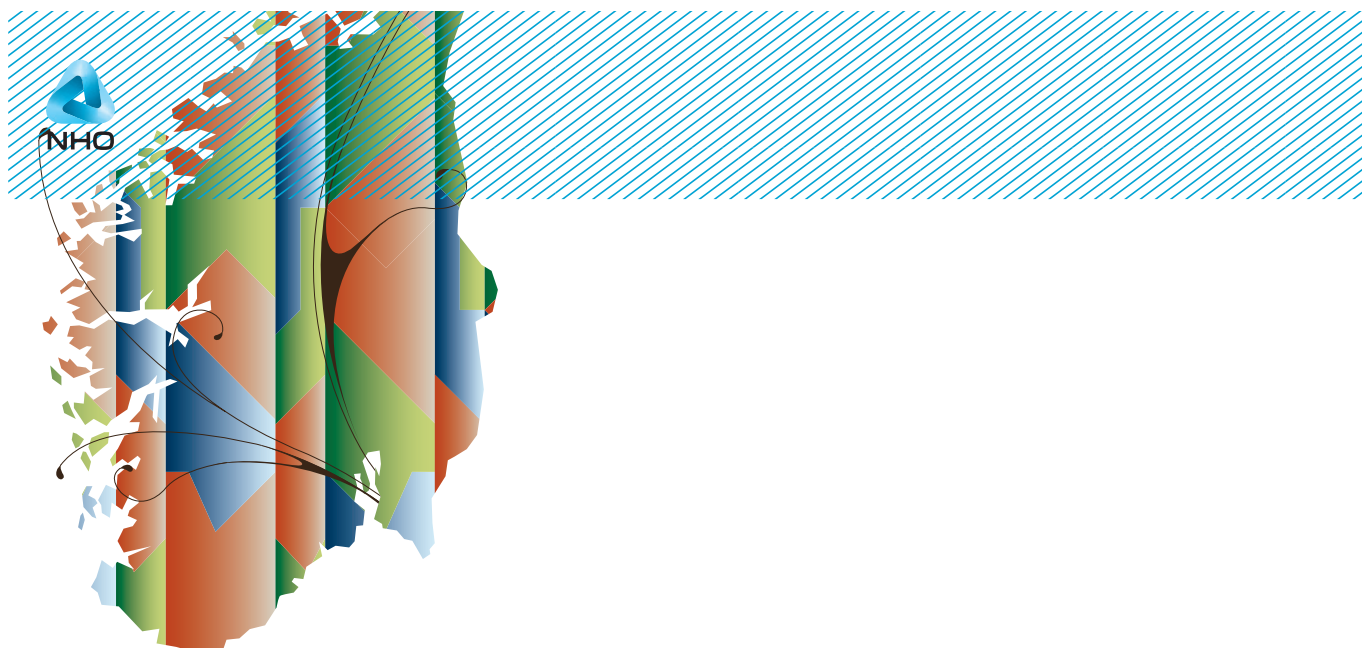

NæringsNM 2009

Delrapport - nyetableringer

Innledning

Denne rapporten dokumenterer etableringsaktiviteten i næringslivet i norske regioner og kommuner. Det er store variasjoner i etableringstakten mellom ulike deler av Norge. Den økonomiske nedgangen vi er inne i fører til stor turbulens i næringslivet, og mange bedrifter vil falle fra. I en slik situasjon blir det desto viktigere å få nyskaping gjennom nyetableringer. I denne rapporten er etableringsaktivitetene i kommuner, regioner og fylker dokumentert til og med 2008, og til slutt er det også presentert prognoser over etableringsfrekvens i regioner og fylker i 2009, basert på tall fra første halvår 2009. Her vil virkninger av den økonomiske nedgangskonjunkturen etter finanskrisen i 2008 komme frem.

De fleste nyetableringer er små, og betyr derfor ikke så mye for sysselsetting og verdiskaping de første årene. Nyetableringene fører imidlertid til at næringslivet får tilførsel av nye ideer og nye mennesker. De unge bedriftene vokser raskere enn de gamle. Og en av de norske nyetableringene vil kanskje bli det nye Microsoft eller Google?

Etableringsaktiviteten er én av fire indikatorer i næringslivsindeksen, som ligger til grunn for NæringsNM. De andre indikatorene er lønnsomhet, vekst og næringslivets relative størrelse. Den årlige, komplette NæringsNM-rapporten blir utarbeidet etter at bedriftsregnskapene er tilgjengelige i september. Den foreliggende rapporten er altså en delrapport.

Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm ved Telemarksforskning har gjennomført analysene i denne rapporten. Telemarksforskning har også andre og mer utfyllende publikasjoner, som kan lastes ned fra www.telemarksforskning.no, for de som vil sette seg mer inn i tall og metoder.

For mer informasjon om NæringsNM, se også NHOs interaktive nettsider på adressen: <http://naringsnm.nho.no/>

Hvordan måler vi etableringsaktiviteten i næringslivet?

For å få et komplett bilde av etableringsaktiviteten har vi benyttet tre indikatorer:

- Etableringsfrekvens
- Bransjejustert etableringsfrekvens
- Vekst i antall foretak

Etableringsfrekvensen forteller hvor mange nyetableringer som har kommet i et område i forhold til antall foretak i næringslivet. Etableringsfrekvensen er antall nyregistrerte foretak i Enhetsregisteret (Brønnøysund) i løpet av ett år som andel (i prosent) av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Bransjejustert etableringsfrekvens er et mål for om det er relativt mange nyetableringer i en region eller kommune i forhold til næringsstrukturen. Det er svært store forskjeller på etableringsfrekvensen i ulike bransjer. Regioner med konsentrasjon av bransjer med høy etableringsfrekvens vil dermed få mange nyetableringer på grunn av dette. Denne indikatoren er justert for dette forholdet og vi får et mer sammenlignbart mål for etableringsaktiviteten i regioner og kommuner.

Vekst i antall foretak måler den prosentvise endringen i antall foretak i løpet av året. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket andelen av foretakene som legger ned i løpet av året.

Disse tre indikatorene slår vi til slutt sammen til en etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnummerne til de tre indikatorene for å komme frem til etableringsindeksen.

Vi har målt etableringsaktivitetene i kommuner og regioner. Som tidligere har vi gruppert kommunene etter politiske regioner, det vil si der kommunene har inngått samarbeid om næringsutvikling.

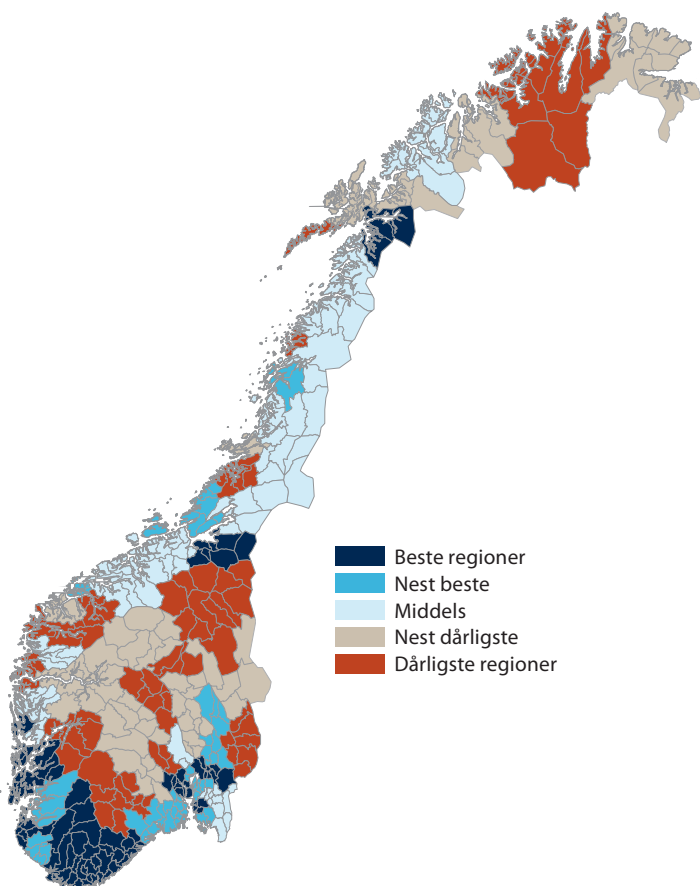
Etableringsindeksen regioner

Etableringsindeksen er sammensatt av de tre indikatorene etableringsfrekvens, bransjustert etableringsfrekvens og vekst i antall foretak.

Når vi kombinerer disse tre etableringsindikatorne, kommer det frem klare regionale mønstre.

Regionene i Agder, Rogaland og deler av Hordaland danner et sammenhengende område med høy etableringsaktivitet.

Regionene rundt Oslofjorden har også høy etableringsaktivitet, men likevel noe lavere. Utenfor disse områdene er det bare Trondheimsregionen og Ofoten (Narvik og nabokommuner) som er blant den femtedelen av regionene med høyeste etableringsaktivitet.

Figur 1: Etableringsindeksen for regionene i Norge. Regionene er fordelt i fem like store grupper etter rangeringen på etableringsindeksen.

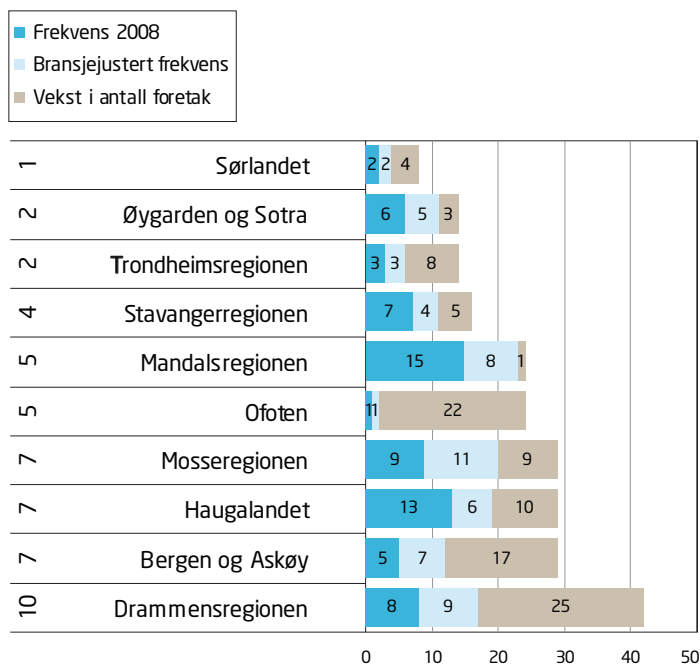
Sørlandet (Kristiansandregionen) er nummer en i landet på etableringsindeksen. Denne regionen var ikke best på noen av indikatorene, men skårer jevnt svært høyt på alle tre.

Andrelassen er delt mellom Øygarden og Sotra og Trondheimsregionen.

Stavangerregionen kom på fjerdeplass.

Ofoten (Narvikregionen) er kanskje noe overraskende på delt femteplass. Ofoten hadde høyest etableringsfrekvens av alle regionene, også etter at vi har tatt hensyn til bransjestrukturen i regionen.

Oslo pleier å komme høyt opp på rangeringer av etableringsaktivitet. I 2008 ble Oslo nummer 11 og falt dermed like utenfor topp ti.

Figur 2: De ti beste regionene på etableringsindeksen. Regionens rangering blant de 83 regionene med hensyn til de tre indikatorene.

Etableringsindeksen kommuner

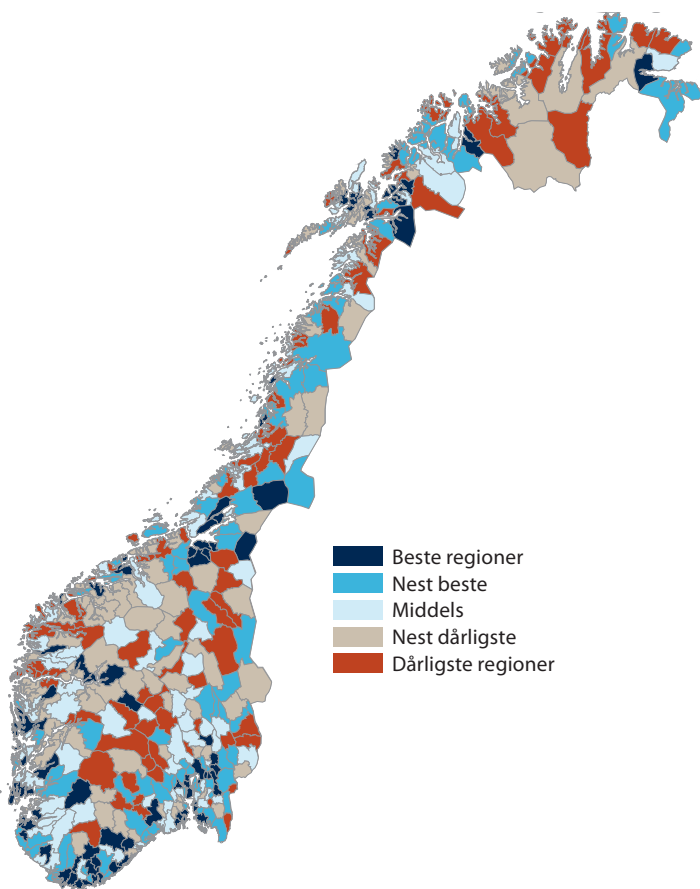
Etableringsindeksen for kommuner er sammensatt av de samme tre indikatorene.

Når vi ser kartet som viser variasjonene på etableringsindeksen for kommunene, ser vi at det ikke er fullt så klare mønstre som for regionene.

Listen med de 20 beste kommunene har flere klynger av kommuner. Kristiansand og nabokommunene Vennesla, Iveland, Lyngdal og Søgne danner en kraftfull gruppe av kommuner som kommer høyt opp.

Stavanger med omengskommunene Time og Sola er også en slik konsentrasjon av kommuner med høy etableringsaktivitet. Sandnes har så vidt falt ut av topp 20-lista med sin 25. plass, og styrker bildet av Jæren som en region med høy etableringsaktivitet.

Leksvik, Malvik og Skaun er nabokommuner til Trondheim. Selve Trondheim kom på plass nummer 22. Dermed ser det ut til å være en klynge av kommuner med høy etableringsaktivitet rundt Trondheim også.

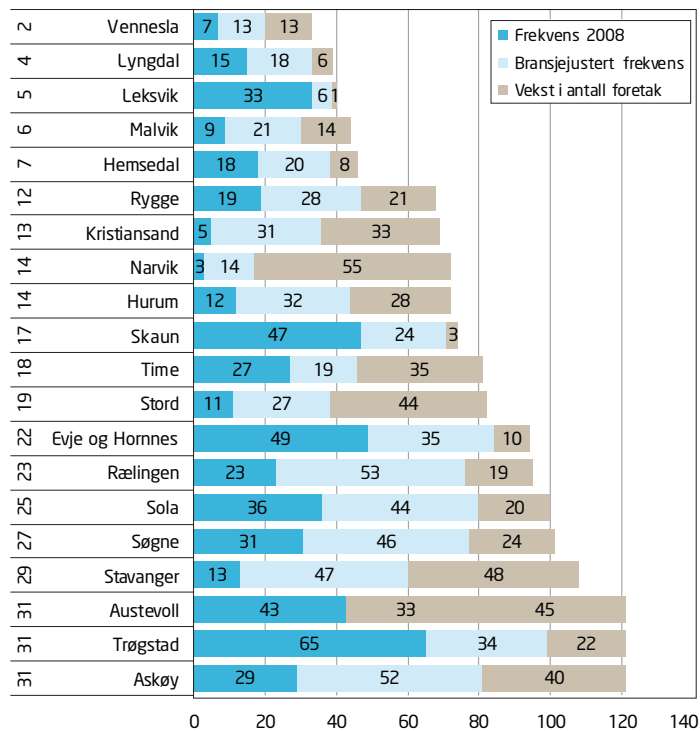

Figur 3: Etableringsindeksen for kommunene i Norge. Regionene er fordelt i fem like store grupper etter rangeringen på etableringsindeksen.

Vi har dermed kraftsentra for nyetablering rundt Kristiansand, Stavanger og Trondheim.

Det er litt overraskende at Osloregionens kommuner ikke preger listen av kommuner med høy etableringsaktivitet. Vi skal senere i rapporten se at befolkningsstørrelse og befolkningsvekst har positiv effekt på nyetableringer. Dermed skulle Osloregionens kommuner ha de beste forutsetningene. Kommunene i dette området har forholdsvis høy etableringsaktivitet, men kommer til kort sammenliknet med mange av kommunene i de nevnte regionene.

Alle landsdeler har enkeltkommuner med høy etableringsaktivitet. I Nord-Norge har Narvik svært mange nyetableringer i 2008.

Figur 4: De 20 beste kommunene på etableringsindeksen. Kommunens rangering blant de 430 kommunene med hensyn til de tre indikatorene. Bare kommuner med minst 500 registrerte foretak er med.

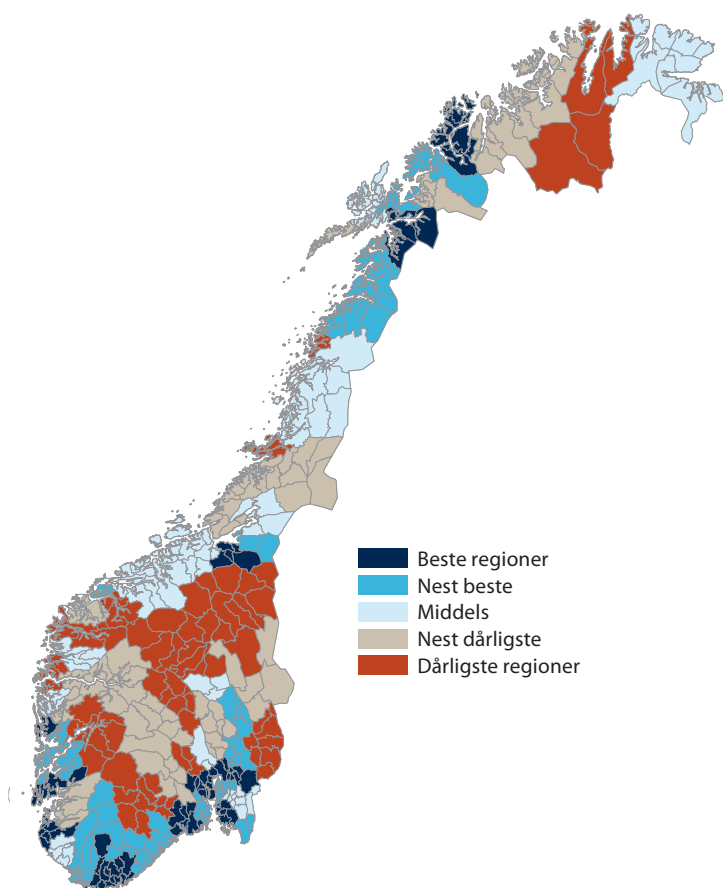
Etableringsfrekvens regioner

Etableringsfrekvensen er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året. I tidligere versjoner av NæringsNM har etableringsindeksen alene blitt brukt som indikator for etableringstakten i regioner og kommuner.

Fra kartet kan vi se at regionene rundt Oslofjorden, på Sørlandet og deler av Vestlandet har mange nyetableringer.

Ofoten (Narvikregionen) hadde høyest etableringsfrekvens av alle regioner i 2008. I Ofoten ble det etablert 266 nye foretak i 2008. Dette var langt flere enn tidligere. Ofoten har ikke tidligere vært i toppen blant regionene, og den høye plasseringen i 2008 er en overraskelse.

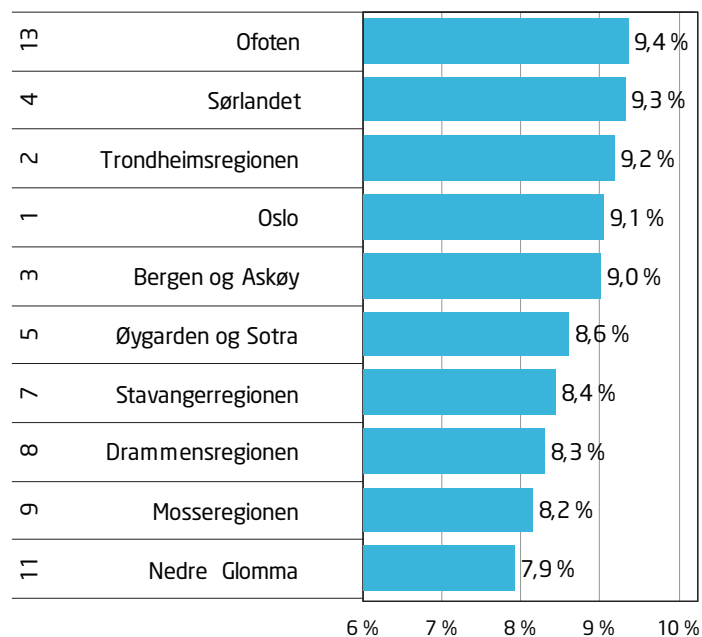
Sørlandet (Kristiansandregionen) hadde nest høyeste etableringsfrekvens i 2008. Sørlandet har alltid vært med blant de ti regionene med høyest etableringsfrekvens.

Figur 5: Etableringsfrekvens, variasjon mellom regioner i Norge i 2008.

De tre storbyregionene Trondheimsregionen, Oslo og Bergen og Askøy kommer på de neste plassene. De tre storbyregionene har vekslet på å ha høyest etableringsfrekvens. Oslo hadde høyest etableringsfrekvens blant regionene i årene 2005, 2006 og 2007. Oslo har også klart høyest gjennomsnittlig etableringsfrekvens de siste fem årene.

Listen over regionene med den høyeste etableringsfrekvensen er preget av byregioner. Øygarden og Sotra ligger like utenfor Bergen, og inngår i den funksjonelle Bergensregionen. Byene har en bransjestruktur som er gunstig for å få mange nyetableringer. Stor befolkning og befolkningsvekst er forhold som virker positivt for etableringsfrekvensen, og fører til at byregionene får flere nyetableringer.

Figur 6: De ti regionene med høyest etableringsfrekvens i Norge. Tallene til venstre viser rangering mht etableringsfrekvens de siste fem årene.

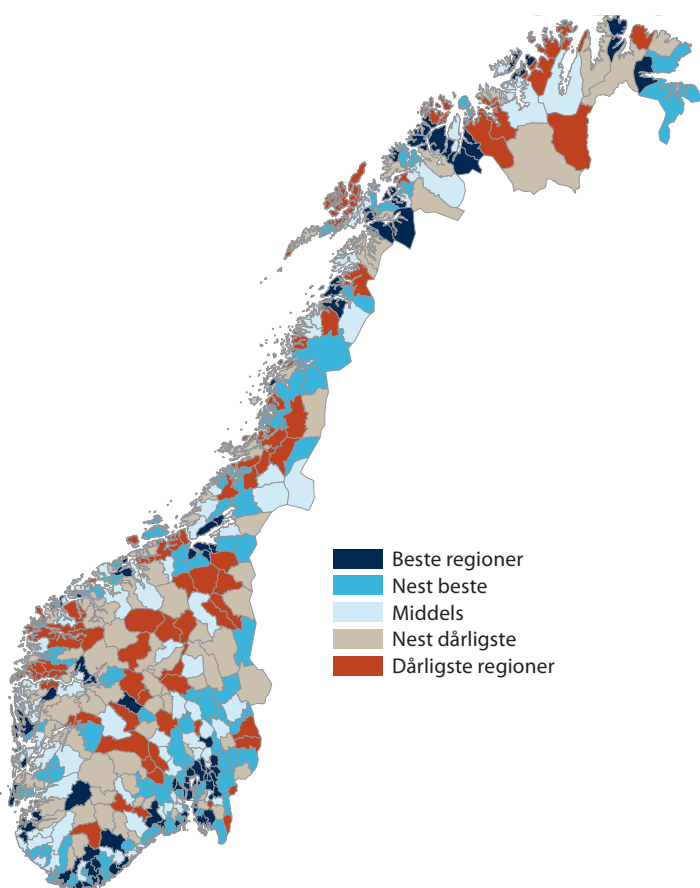
Etableringsfrekvens kommuner

På kommunenivået er det større variasjon i etableringsfrekvens enn på regionnivå. Vi ser imidlertid en konsentrasjon av kommuner med høy etableringsfrekvens rundt Oslofjorden, og langs kysten av Sørlandet og opp til Bergen. Nord-Norge har også en del kommuner med høy etableringsfrekvens.

Narvik hadde den høyeste etableringsfrekvensen i 2008, med sine 10,5 prosent, og dro dermed opp Ofotenregionen til førsteplassen blant regioner.

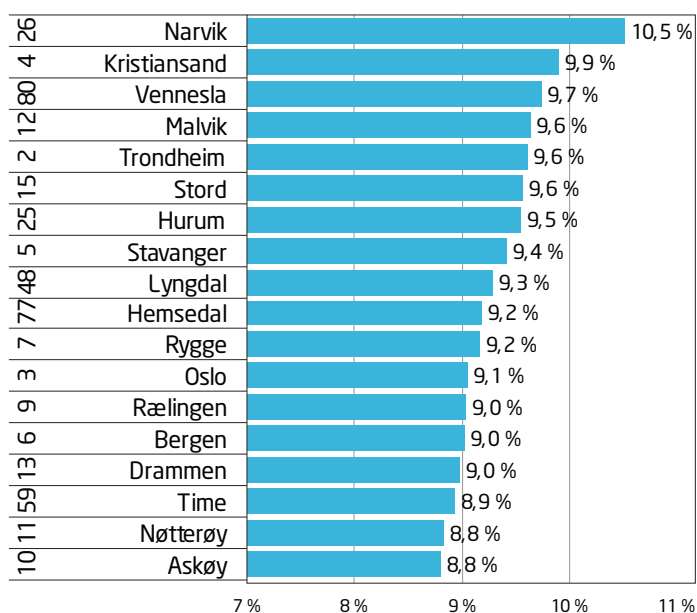
Kristiansand og nabokommunen Vennesla kom på andre- og tredjeplass.

På de neste plassene kom nabokommunene Malvik og Trondheim. Trondheim har den nest høyeste etableringsfrekvensen de siste fem årene. En annen nabo til Trondheim, Klæbu, har den aller høyeste etableringsfrekvensen de siste fem årene.

Figur 7: Variasjon i etableringsfrekvens mellom kommuner i Norge i 2008.

Det er en klar tendens til at kommuner med høy etableringsfrekvens enten er en større by, eller nabokommune til en stor by. Oslo og Rælingen, Stavanger og Time, Drammen og Hurum og Bergen og Askøy er eksempler på dette i 20 på topp-listen. Hemsedal er imidlertid et eksempel på en kommune som har høy etableringsfrekvens uten å ligge nær en større by.

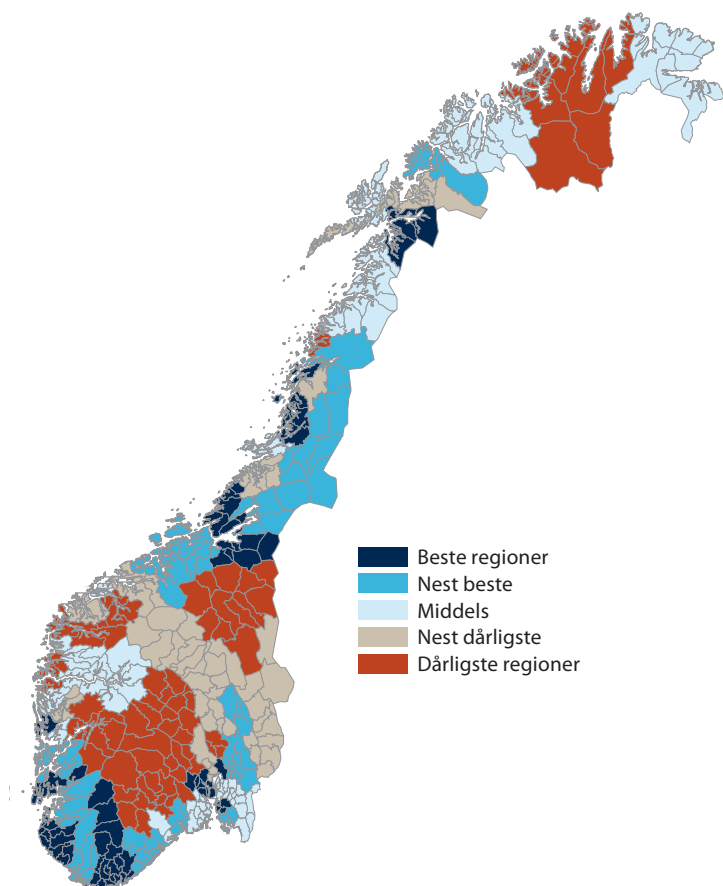
Figur 8: De 20 kommunene med høyest etableringsfrekvens i Norge i 2008. Tallene til venstre viser rangering mht etableringsfrekvens de siste fem årene.

Bransjustert etableringsfrekvens regioner

Det er store forskjeller mellom ulike bransjer når det gjelder etableringsfrekvensen. I noen bransjer, for eksempel restauranter og tjenesteytende bransjer, etableres det mange nye foretak i forhold til eksisterende foretak hvert år. Innenfor industri og landbruk er det tilsvarende få nyetableringer, men samtidig få foretak som legges ned. Derfor vil bransjestrukturen i en region få svært mye å si for etableringsfrekvensen. Høy etableringsfrekvens i en region vil derfor kunne avspeile bransjestrukturen i regionen, og ikke at det er spesielt høy etableringsaktivitet.

Derfor har vi konstruert en ny indikator, bransjustert etableringsfrekvens, for å finne ut hvilke regioner som har forholdsmessig mange nyetableringer gitt bransjestrukturen i regionen.

Når vi ser variasjonen i denne indikatoren på norgeskartet, ser vi at det sentrale Østlandet er mindre dominerende, mens Sørvestlandet trer frem. Også regionene i Trøndelag og Nordland kommer godt ut med denne indikatoren.

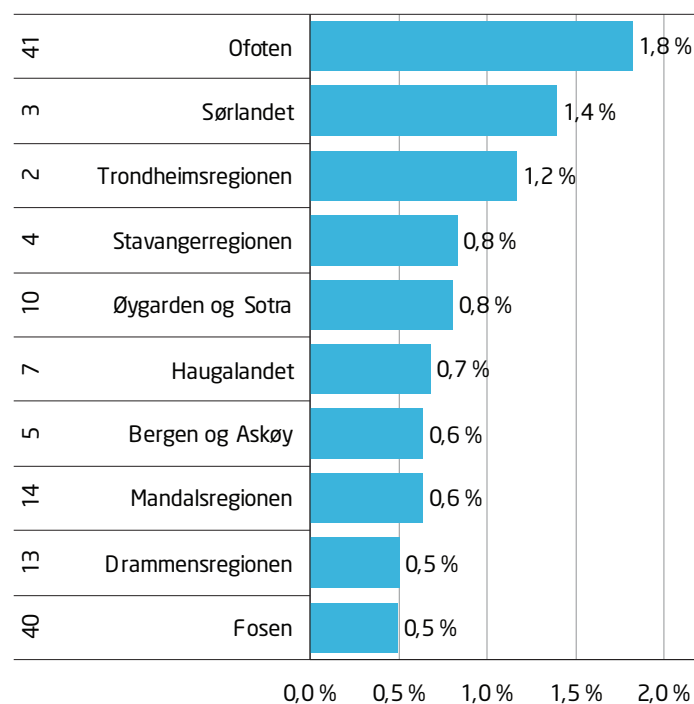

Figur 9: Variasjon i bransjustert etableringsfrekvens mellom regioner i Norge 2008.

Ofoten har den høyeste verdien når det gjelder bransjustert etableringsfrekvens. Verdien 1,82 betyr at etableringsfrekvensen i Ofoten er 1,82 prosent høyere enn den ville vært dersom regionen hadde hatt gjennomsnittlig etableringsfrekvens innenfor alle enkeltbransjene. Sørlandet og Trondheimsregionen er nummer to og tre. De tre første plassene er dermed identisk med rangeringen på etableringsfrekvensen.

Oslo er på 12. plass på denne rangeringen. Oslo har en bransjestruktur som gir høy frekvens.

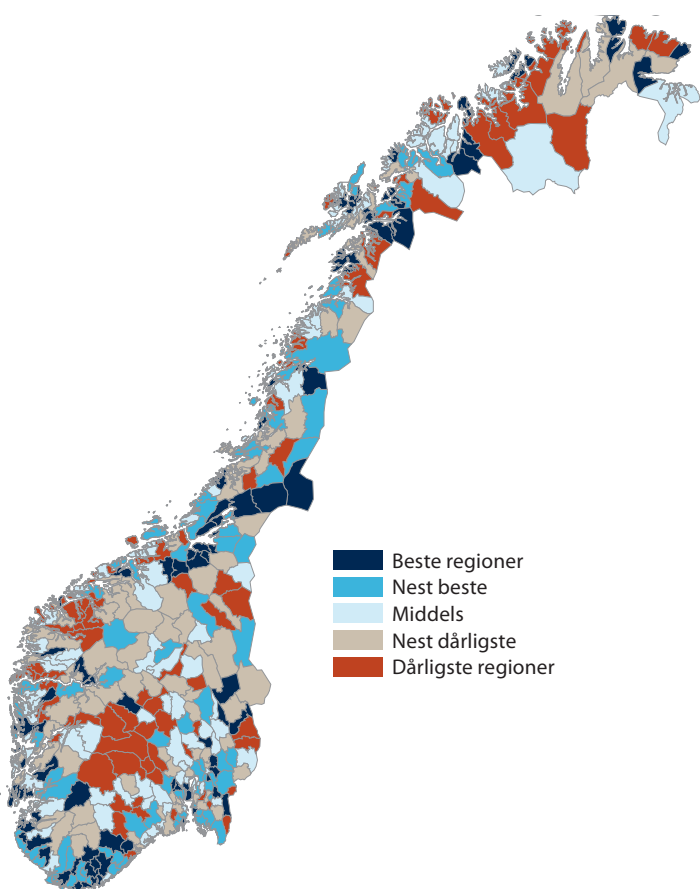
Regioner som Haugalandet, Mandalsregionen og Fosen rykker inn på topp ti. Dette er regioner som ikke har spesielt gunstig bransjestruktur, men som har langt flere nyetableringer enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Figur 10: De ti regionene med høyest etableringsfrekvens i forhold til bransjestrukturen i 2008. Tallene til venstre viser rangering mht bransjustert etableringsfrekvens de siste fem årene.

Bransjustert etablerings- frekvens kommuner

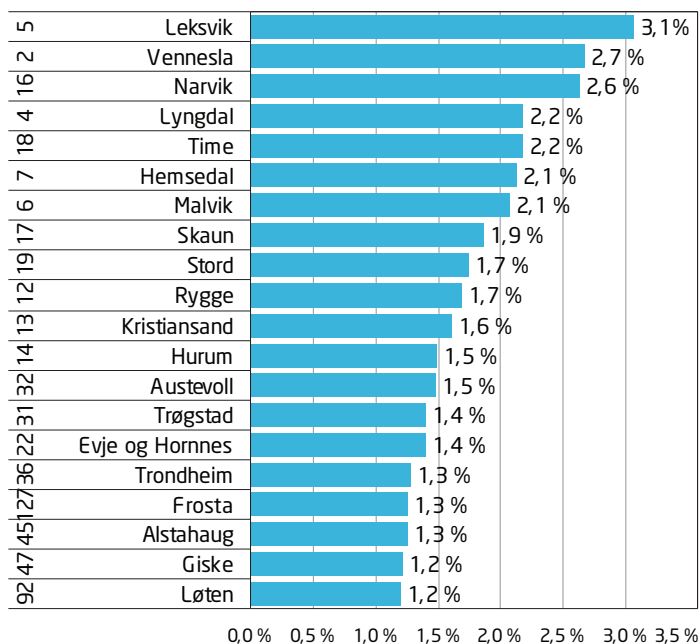
Den bransjusterte etableringsfrekvensen på kommunenivå viser langt større geografisk variasjon enn den ujusterte etableringsfrekvensen. Mange kommuner i distriktene har en bransjestruktur preget av mange foretak innen primær- og sekundærnæringene. Dermed er det nesten umulig å komme høyt opp på rangeringen av etableringsfrekvensen. Når vi justerer for bransjestrukturen ser vi at alle fylker har kommuner som skårer høyt på denne indikatoren.

Figur 11: Variasjon i bransjustert etableringsfrekvens mellom kommuner i Norge 2008.

Den kommunen som har høyest bransjustert etableringsfrekvens i 2008 er Leksvik kommune på Fosen. Leksvik var ikke blant de 20 kommunene med høyest ujustert etableringsfrekvens.

Derneft følger Vennesla, Narvik og Lyngdal, som også var med på listen over kommuner med høyest etableringsfrekvens.

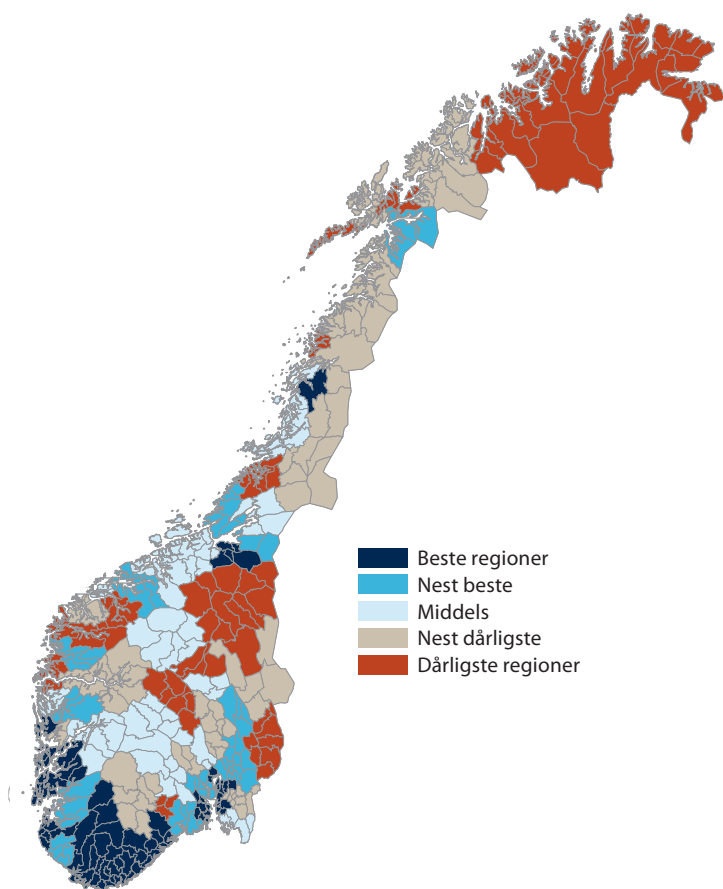
Figur 12: De 20 kommunene med høyest etableringsfrekvens i forhold til bransjestrukturen i 2008. Tallene til venstre viser rangering mht bransjustert etableringsfrekvens de siste fem årene.

Vekst i antall foretak regioner

Den tredje og siste indikatoren for etableringsaktiviteten i regionene er vekst i antall foretak. Veksten i antall foretak i en region er antall nyregistrerte foretak fratrukket antall foretak som legges ned. Mens etableringsfrekvensen viser brutto tilgang på nye foretak, vil denne indikatoren vise netto tilgang på nye foretak.

Kartet som beskriver variasjonen i vekst av antall foretak viser en sterk konsentrasjon av vekstregioner i Agder, Rogaland og tilstøtende deler av Hordaland.

Det er også en del regioner med høy vekst i antall foretak rundt Oslo og Bergen. Indre deler av Sør-Norge og Nord-Norge har lav vekst i antall foretak.

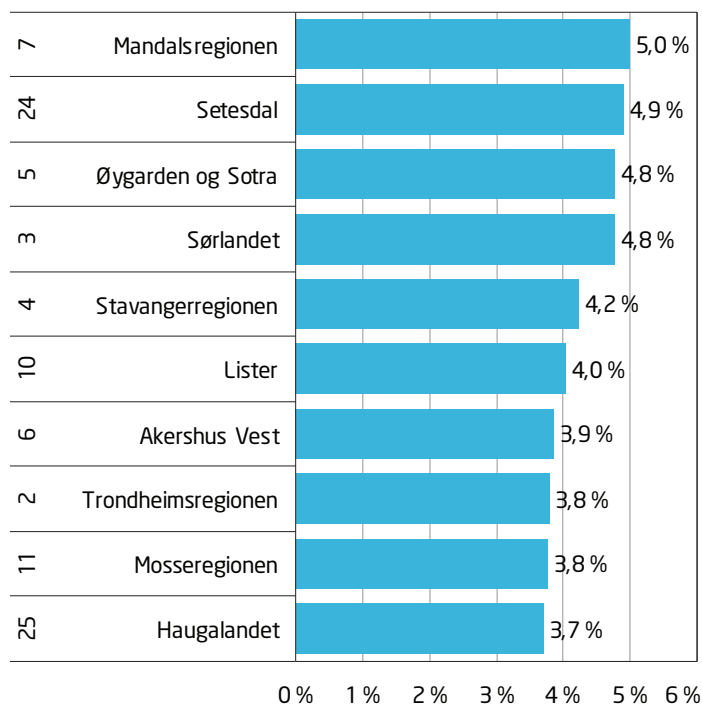

Figur 13: Variasjon i vekst i antall foretak mellom regionene i Norge i 2008.

Mandalsregionen og Setesdal har høyest vekst i antall foretak i 2008.

Av de ti regionene med høyest vekst i antall foretak, er syv på Sør- eller Vestlandet. Østlandet fikk med Akershus Vest og Mosseregionen. Trondheimsregionen er eneste region nord for Dovre. Trondheimsregionen har imidlertid den nest høyeste veksten i antall foretak de siste fem årene.

Oslo har den høyeste veksten i antall foretak de siste fem årene, men havnet helt nede på plass nummer 28 i 2008.

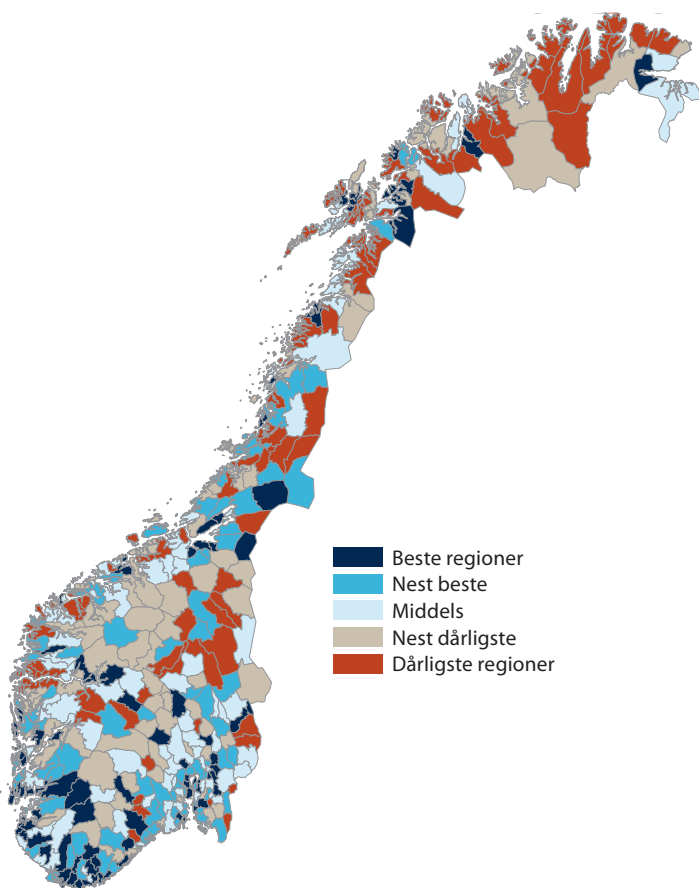

Figur 14: De ti regionene med høyest vekst i antall foretak i 2008. Tallene til venstre viser rangering mht vekst i antall foretak de siste fem årene.

Vekst i antall foretak kommuner

På kommunenivå er det kommuner med høy vekst i antall foretak i alle landsdeler og fylker.

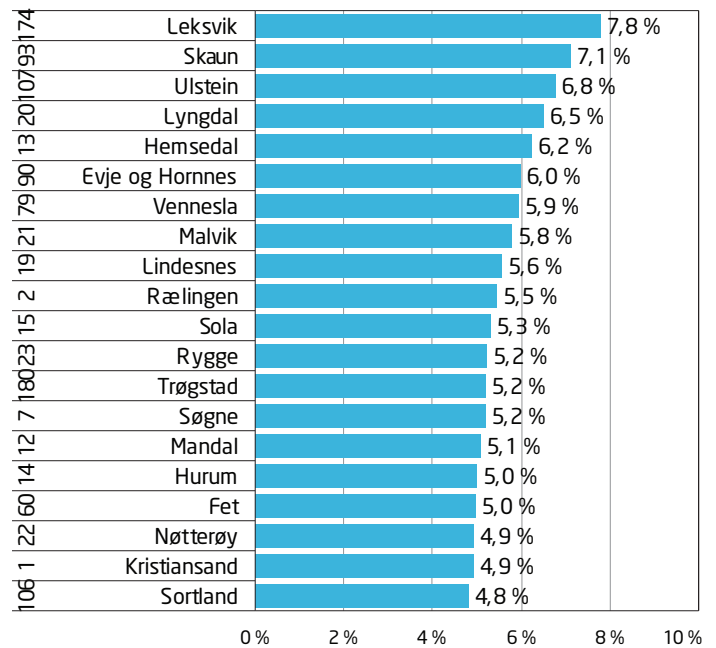
Leksvik og Skaun har den høyeste veksten i 2008. Dette er nabokommuner til Trondheim. En annen nabokommune til Trondheim, Malvik, er nummer åtte.

Figur 15: Variasjon i vekst i antall foretak mellom kommunene i Norge i 2008.

Ulstein er på tredje plass.

Agderfylkene har med seks kommuner blant de 20 kommunene med høyeste vekst i antall foretak. Kristiansand har høyest vekst av samtlige kommuner den siste femårsperioden.

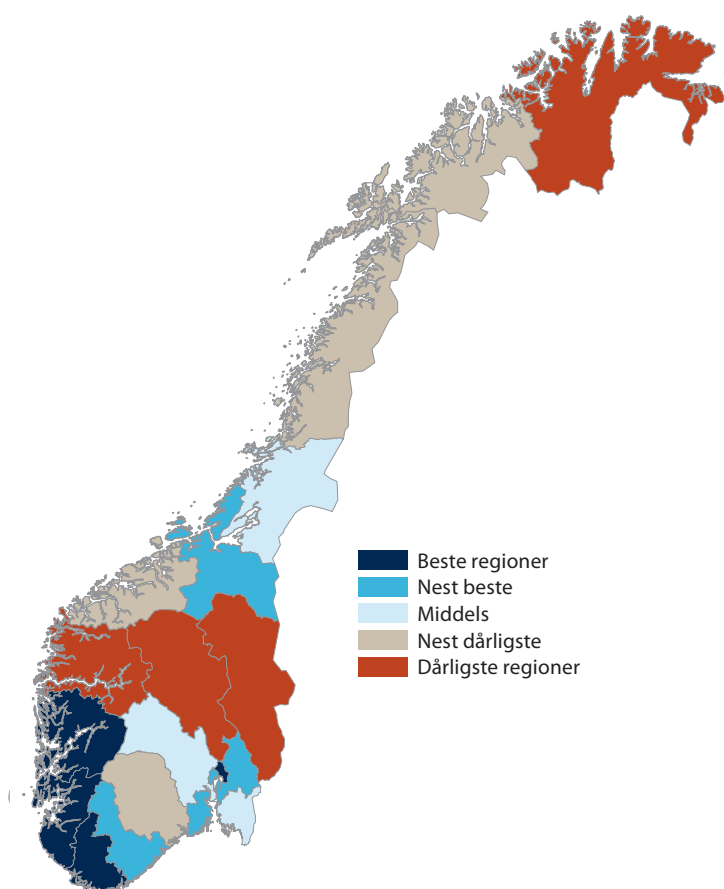
Figur 16: De 20 kommunene med høyest vekst i antall foretak i 2008. Tallene til venstre viser rangering mht vekst i antall foretak de siste fem årene.

Etableringsaktiviteten i fylkene

Vest-Agder kommer høyest opp på etableringsindeksen. Vest-Agder har nest høyest etableringsfrekvens, men den høyeste etableringsfrekvensen når vi korrigerer for bransjestrukturen. Vest-Agder har også den høyeste veksten i antall foretak i 2008.

Rogaland er på andreplass blant fylkene etter å ha blitt rangert på tredje- eller andreplass på de tre etableringsindikatorerne.

Oslo har den høyeste etableringsfrekvensen, men faller til fjerdeplass når vi justerer for bransjestrukturen. Oslo har også en høy nedleggelsestakt, og veksten i antall foretak ble dermed bare den åttende høyeste blant fylkene i 2008.

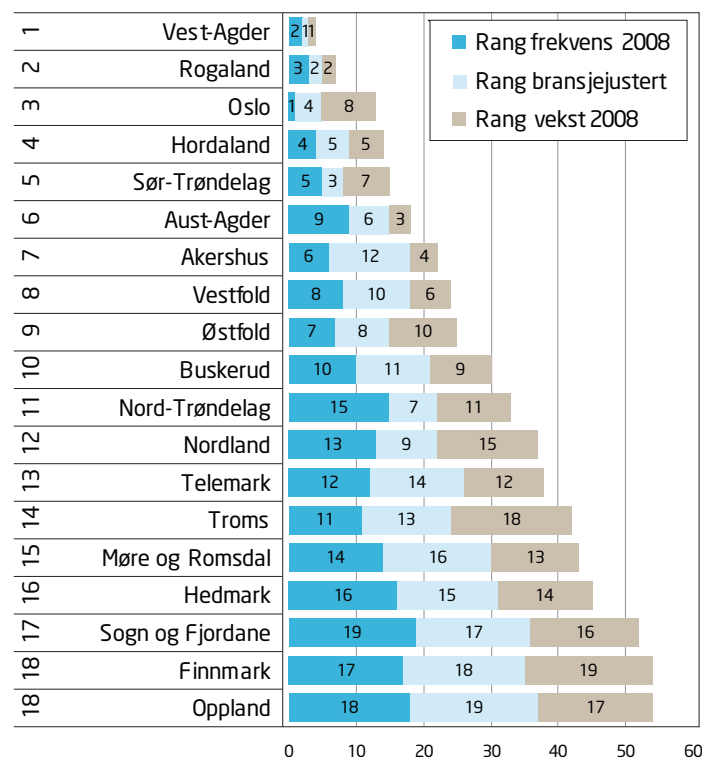

Figur 17: Etableringsindeks for fylkene 2008.

Hordaland er fjerde beste fylke. Etableringsaktiviteten varierer mye i Hordaland, men fylket kommer likevel høyt opp.

Trondheimsregionen drar Sør-Trøndelag opp til femteplass. Ellers er alle fylkene nord for Dovre under middels.

Sogn og Fjordane, Oppland og Hedmark danner et sammenhengende belte av fylker med lav etableringsaktivitet, og er sammen med Finnmark de svakeste etableringsfylkene.

Figur 18: Etableringsindeksen for fylkene, med rangeringstallene for delindikatorerne 2008.

Etableringsfrekvens 2009

Tallene for nyregistreringer av foretak for første halvår 2009 kan brukes til å lage en prognose for etableringsfrekvenser i regionene for dette året.

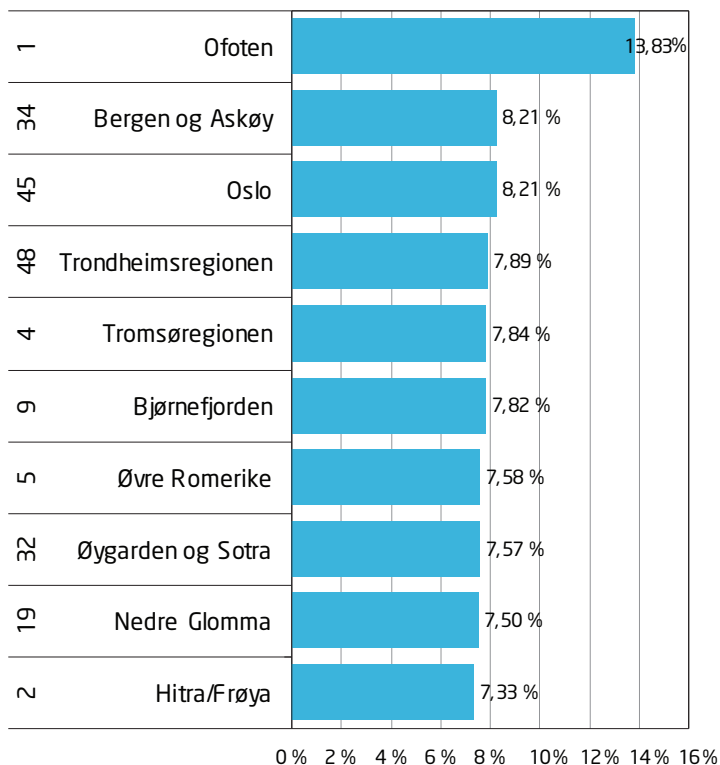
Dersom tallene for andre halvår 2009 er lik første halvår, vil etableringsfrekvensene i regionene med høyest etableringsfrekvens bli som vist i figur 19.

Ofoten fortsetter med den påfallende høye etableringsfrekvensen i 2009, og ligger an til å forsvare førsteplassen fra 2008.

Storbyregionene Bergen og Askøy, Oslo og Trondheimsregionen kommer på de neste plassene.

Regionene Øygarden og Sotra og Nedre Glomma forsvare sine plasseringer på topp ti.

Nye regioner inn på topp ti er Tromsøregionen, Bjørnefjorden, Øvre Romerike og Hitra/Frøya.

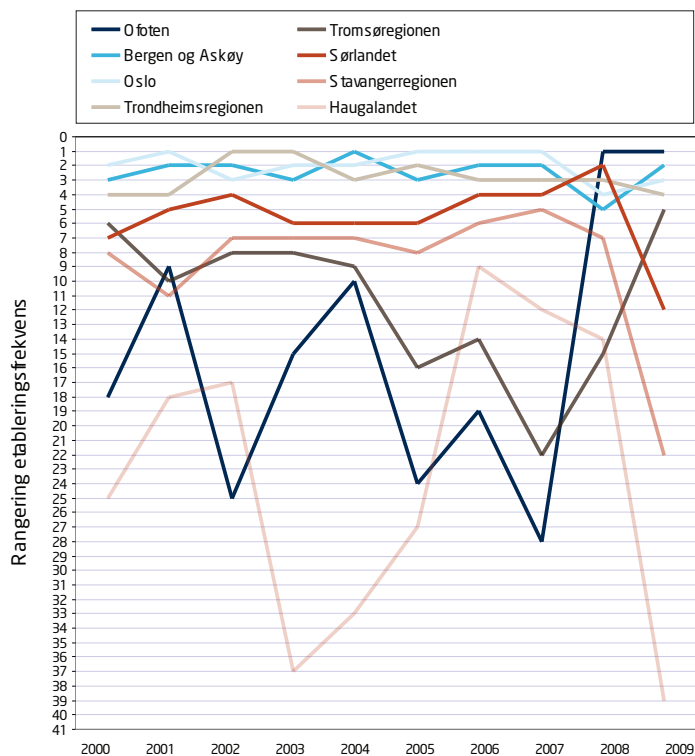
Figur 19: Prognose for etableringsfrekvens i 2009 basert på tall fra første halvår. De ti regionene med høyest etableringsfrekvens.

Når vi ser på utviklingen av etableringsfrekvensen, kan det se ut til at det er noen karakteristiske trender i utviklingen.

Regioner fra Nord-Norge, som Ofoten og Tromsøregionen har en langt høyere etableringsfrekvens i forhold til de andre regionene enn tidligere.

Storbyregionen rundt Oslo, Bergen og Trondheim holder stand på toppen. Ingen av disse regionene har noensinne vært rangert lavere enn som nummer fem.

Stærke industriregioner som Sørlandet, Stavangerregionen og Haugalandet har et sterkt fall i etableringsfrekvensen i 2009, og fikk lavere rangering i 2009 enn registrert tidligere.

Figur 20: Utvikling med hensyn til rangering etableringsfrekvens for noen utvalgte regioner.

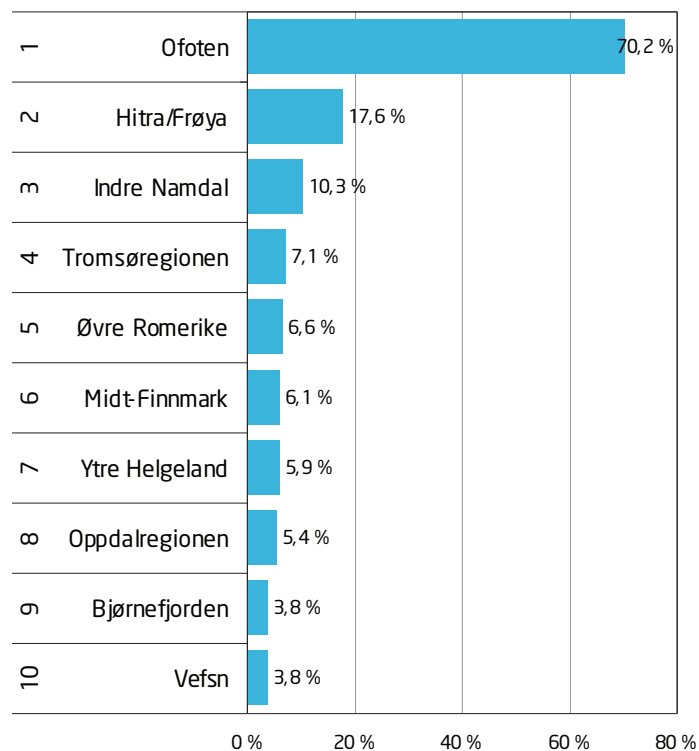
Endringer 2009

I 2009 vil virkningene av finanskrisen og nedgangen i økonomien slå ut med full tyngde, og det er dermed interessant å analysere hvordan ulike regioner i landet blir påvirket.

Ofoten fortsetter med den påfallende høye etableringsfrekvensen i 2009. I tillegg til Ofoten, er det ytterligere fire regioner fra Nord-Norge blant de ti regionene med best utvikling fra 2007/2008 til 2009. Trøndelagsfylkene har tre av de ti regionene med relativt best utvikling. Utenom disse er det bare Øvre Romerike og Bjørnefjorden som er med på listen over de ti regionene med relativt best utvikling. Disse regionene er svært attraktive bostedsregioner som får sterke vekstimpulser fra høy befolkningsvekst.

Når vi gjør samme analyse på fylkesnivå, ser vi at Nordland som eneste fylke faktisk ligger an til å få en økning i antall nyregistrerte bedrifter i 2009 i forhold til nivået de to foregående årene. Troms er fylket med nest lavest nedgang.

Rogaland og Vest-Agder er fylkene med størst nedgang.

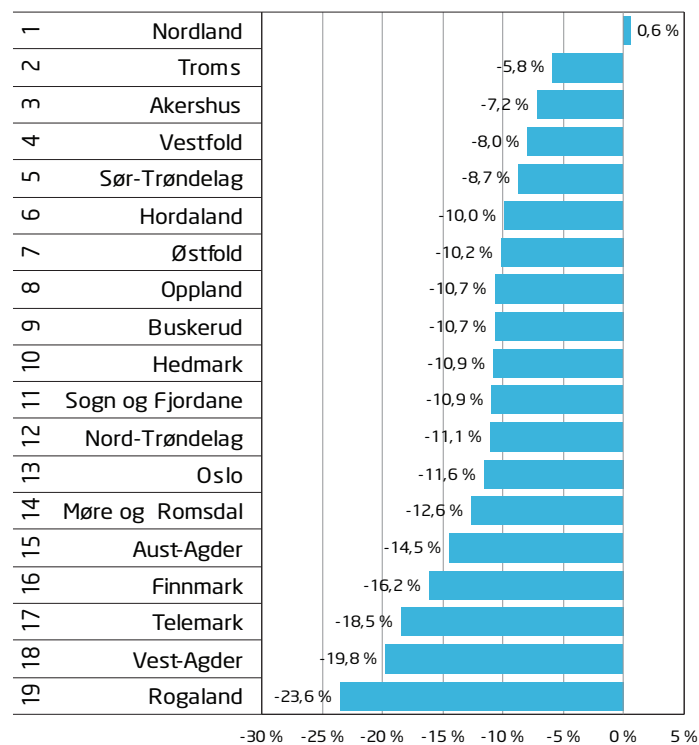

Figur 21: Prognose for vekst i antall nyetableringer fra gjennomsnittet av 2007 og 2008 til 2009, basert på etableringstallene fra første halvår 2009.

Disse endringene kan i stor grad forklares som virkninger av finanskrisen. Finanskrisen har først og fremst rammet bygge- og anleggsnæringene og konkurranseutsatt industri. Fylker som Rogaland, Agderfylkene, Telemark og Møre og Romsdal er fylker med en stor andel av næringslivet nettopp i disse bransjene.

Nordland og Troms har lite konkurranseutsatt industri utenom fiskerinæringene. Fiskerinæringene har imidlertid unnslettet krisen, og har tvert imot gode tider i 2009. Vi så at fiskeri- og oppdrettsregionen Hitra/Frøya kom på topp ti med hensyn til etableringsfrekvens så langt i 2009.

Storbyene vil antakelig også slippe lettere unna krisetidene på grunn av en stor andel tjenestenæring og fortsatt befolkningsvekst. Typiske byfylker som Akershus, Vestfold, Sør-Trøndelag, Hordaland og Oslo har dermed forholdsvis liten nedgang i nyetableringene i 2009.

Figur 22: Prognose for vekst i antall nyetableringer fra gjennomsnittet av 2007 og 2008 til 2009, basert på etableringstallene fra første halvår 2009.

Hvorfor varierer etableringsaktiviteten?

Når vi skal forsøke å forklare de regionale variasjonene i etableringsaktiviteten, er det nyttig å bruke regresjonsanalyser for å finne ut hvilke variabler som henger sammen med høy etableringsfrekvens, dødelighet og vekst i antall foretak. I dette arbeidet har vi testet mange forklaringsvariabler og modeller. I tabellen under har vi gjengitt resultater med de variablene som har signifikant påvirkning på etableringsfrekvens, dødelighet eller vekst i antall foretak.

Vi har tidligere vist at bransjestruktur og befolkningsvekst er faktorer som har sterk påvirkning på etableringsfrekvensen. Her har vi sett på begge disse faktorene og en del andre forklaringsfaktorer i en modell som tar hensyn til alle faktorene.

Tabell 1: Justert betaverdi fra regresjonsanalyser for regioner og kommuner, der sammenhengen mellom henholdsvis etableringsfrekvens, dødelighet og vekst i antall foretak forsøkes forklart av noen utvalgte variabler. Røde tall er negative. Uthevede tall har signifikansnivå mindre enn 0,1.

	Kommuner 2007-2008			Regioner 2007-2008		
	Frekvens	Dødelighet	Vekst	Frekvens	Dødelighet	Vekst
Bransjestruktur	0,5	0,2	0,5	0,6	0,6	0,3
Befolkningsvekst	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3
Befolkningsstørrelse	0,1	0,2	0,0	0,2	0,3	0,0
Agder	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	0,3
Vestlandet	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Trøndelag	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Nord-Norge	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	0,2
Bedriftstetthet	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Arbeidsmarkedsintegrasjon	0,1	0,3	0,3	0,0	0,1	0,1
Bruttoflytting	0,1	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0

Bransjestruktur

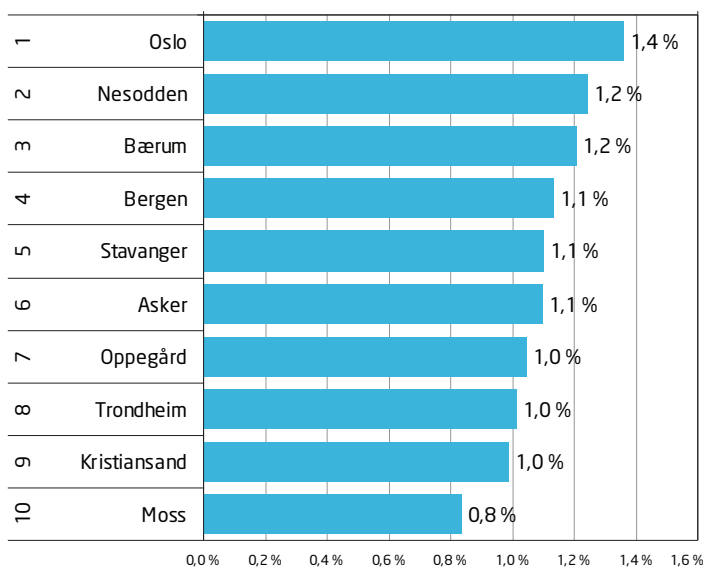
Bransjestrukturen er den enkeltfaktoren som har klart sterkest påvirkning på etableringsfrekvensen. En bransjestruktur som gir høyere etableringsfrekvens, gir samtidig høyere dødelighet. Dette reflekterer at i bransjer hvor det er relativt mange nyetableringer, er det samtidig mange som avvikler. Likevel er det slik at regioner og kommuner som har en bransjestruktur som gir høy etableringsfrekvens, også har høyere vekst i antall foretak. Bransjestrukturen påvirker dermed etableringsfrekvensen sterkere enn dødeligheten. Bransjer med lav etableringsfrekvens er for eksempel primærnæringene og industrien. Dette er bransjer som samtidig har liten vekst eller endog nedgang i antall foretak.

Når det gjelder strukturfaktoren er den konstruert slik: Først regnes det ut nasjonale tall for etableringsfrekvens innenfor alle bransjene. Dernest regner vi ut hvilken forventet etableringsfrekvens hver enkelt region ville ha hatt, dersom de hadde gjennomsnittlig etableringsfrekvens innenfor hver enkelt bransje. Deretter beregnes strukturfaktoren som avviket mellom denne forventede etableringsfrekvensen og den gjennomsnittlige (nasjonale) etableringsfrekvensen.

Strukturfaktoren blir da et tall som kan være negativt eller positivt og angir, som navnet sier, hvilken effekt bransjestrukturen i regionen forventes å ha for etableringsfrekvensen.

Bransjestrukturen i byene er konsentrert til bransjer med høy etableringsfrekvens, mens det motsatte er tilfelle for landsbygda.

Oslo er den kommunen i landet med høyest bransjeeffekt. Dersom Oslo hadde nøyaktig den samme etableringsfrekvensen innenfor hver enkeltbransje som landsgjennomsnittet, ville likevel etableringsfrekvensen i Oslo vært 1,4 prosent høyere enn landsgjennomsnittet.

Figur 23: Bransjeeffekten for de ti kommunene med høyest bransjeeffekt.

Befolkningsvekst

Regioner med høy befolkningsvekst har signifikant høyere etableringsfrekvens enn regioner med lav vekst. For kommuner er sammenhengen positiv, men ikke signifikant. Høy befolkningsvekst gjør samtidig at dødeligheten blant bedriftene er lavere, eller sagt på en annen måte; overlevelsessevnen øker i kommuner med høy befolkningsvekst. Når både etableringsfrekvensen blir høyere og dødeligheten lavere, er det klart at befolkningsveksten får en sterk påvirkning på vekst i antall foretak. Befolkningsveksten er dermed en av de faktorene som har størst innflytelse på vekst i antall foretak. En stor andel av foretakene er rettet mot det lokale markedet. Dette gjelder for eksempel for de fleste foretakene innen handel og tjenesteyting. Da er det naturlig at en økende befolkning fører til et økende antall foretak.

Befolkningsstørrelse

Regioner og kommuner med mange innbyggere har høyere etableringsfrekvens enn regioner og kommuner med få innbyggere. Samtidig har regioner og kommuner med høyt folketall også høyere dødelighet blant foretakene. Effekten på etableringsfrekvensen og dødeligheten er omtrent like stor, og dermed får ikke befolkningsstørrelsen noe å si for vekst i antall foretak. Det er ikke enkelt å komme med forklaringer til at en stor befolkning skal gi både høyere etableringsfrekvens og høyere dødelighet. Kommuner og regioner med mange innbyggere inneholder byer, og i byene har vi samtidig en annen bransjestruktur enn i andre områder. Dermed får vi en annen dynamikk i næringslivet i byene enn i distriktene på flere måter, enn vi kan avdekke i en slik statistisk modell. Det er uansett interessant å merke seg at distriktene har like stor vekst i antall foretak som byene, når effekten av bransjestruktur, befolkningsvekst og andre forhold er tatt hensyn til.

Vi kan også legge merke til at bransjeeffekten, befolkningsstørrelsen og befolkningsveksten går i takt og alle følger et sentrum-periferimønster, hvor byene kommer positivt ut, mens distriktene kommer negativt ut. I den multivariate regresjonsanalysen finner vi at disse tre faktorene har betydning hver for seg.

Landsdeler

I modellen har vi lagt inn dummyvariable for beliggenhet i ulike landsdeler. Østlandet er utelatt, og det betyr at de andre landsdelene er sammenlignet med Østlandet.

Agderfylkene har signifikant høyere etableringsfrekvens enn Østlandet. Samtidig er dødeligheten lavere, men her er forskjellen ikke signifikant. Agder får dermed signifikant høyere vekst i antall foretak enn Østlandet.

Vestlandet har høyere etableringsfrekvens enn Østlandet, men her er forskjellen bare signifikant på kommunenivå. Vestlandet har generelt høyere vekst også, men avstanden til Østlandet er for liten til å være signifikant.

Kommuner og regioner i Trøndelag har signifikant høyere etableringsfrekvens enn Østlandet. I Trøndelag er det også høyere vekst i antall foretak, men her er forskjellen ikke lenger signifikant.

Nord-Norge har minst like høy etableringsfrekvens som Østlandet, men klart flere nedleggelser. Dermed er det signifikant lavere vekst i antall foretak i Nord-Norge enn på Østlandet. Her må vi merke oss at effekten av forskjeller i bransjestruktur og befolkningsvekst er tatt hensyn til.

Bedriftstetthet

Bedriftstetthet er målt som antall foretak per innbygger. Det er ganske stor variasjon i bedriftstettheten mellom regioner og kommuner, men det er ikke så lett å tolke forskjellene. Hemsedal med høyest bedriftstetthet blant kommunene, har mer enn fem ganger så høy bedriftstetthet som Årdal, som har lavest bedriftstetthet.

Vi finner svært høy bedriftstetthet i næringsfattige distriktskommuner som Hjartdal, Nore og Uvdal og Lierne. Her kan en kanskje tenke seg at det er svake sysselsettingsmuligheter, og at det derfor er mange i befolkningen som har registrert seg som næringsdrivende. Det kan også være mange små landbrukseiendommer som er registrert som foretak, selv om det er liten eller ingen kommersiell drift. I slike kommuner er antakelig bedriftsbestanden overvurdert, og når vi da beregner etableringsfrekvens som antall nyregistrerte i prosent av bedriftsbestanden, vil vi komme frem til lave tall fordi bestanden av foretak er urimelig høy.

I motsatt ende finner vi svært lav bedriftstetthet i industrikommuner som Årdal og Rana, og «sovekommuner» som Rælingen, Askøy og Malvik. I slike kommuner blir etableringsfrekvensen lett høy, fordi bedriftsbestanden er lav i forhold til etableringsmuligheter og befolkning.

Når bedriftstettheten slår ut i de statistiske analysene, bør vi derfor være forsiktige med å tolke dette som at kommuner med høy bedriftstetthet er «mettet» på nyetableringer. Det er mer snakk om en teknikalitet knyttet til at vi måler etableringsfrekvensen med en brøk der bedriftsbestanden er nevneren. Da vil områder med høy bedriftsbestand få lave tall, mens områder med lav bedriftsbestand få høyere tall.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region eller kommune er integrert med de tilstøtende områdene. Arbeidsmarkedsintegrasjon måler vi gjennom å summere andel av arbeidsplassene til innpendlere og andel av de sysselsatte som pendler ut. Arbeidsmarkedsintegrasjon er en viktig størrelse for å forklare variasjon i bostedsattraktivitet (jf Attraktivitetsbarometeret 2008).

Kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon har signifikant lavere dødelighet og høyere vekst i antall foretak enn kommuner med lav integrasjon.

Det er naturlig å tenke seg at områder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon er aktuelle steder å lokalisere nye foretak til. Dersom stedet ligger strategisk plassert i forhold til å nå arbeidsmarkeder utenfor, er området antakelig også strategisk plassert i forhold til å nå kunder eller rekruttere personell.

Bruttoflytting

Bruttoflytting regnes ut gjennom å se på innflytting i prosent av befolkning, pluss utflytting i prosent av befolkningen, fratrukket absoluttverdien av nettoflyttingen. Bruttoflytting sier dermed noe om omløpshastigheten i kommunene. Kommuner med høy bruttoflytting er typisk geografisk små kommuner i regioner med tett befolkning, som for eksempel Rælingen og Lørenskog. Kommuner med lav bruttoflytting er gjerne kommuner som er geografisk isolert.

I kommuner med høy bruttoflytting er det både høyere etableringsfrekvens og høyere dødelighet. Her er det sannsynlig at det er de som flytter som registrerer nytt foretak der de flytter til, eller avregistrerer foretak i forbindelse med at de flytter ut.

På kommunenivå ser vi at høy bruttoflytting er sterkere korrelert med foretaksdødeligheten enn til etableringsfrekvensen, slik at høy bruttoflytting også fører til lavere vekst i antall foretak.

Tallgrunnlag for regionene

Plasering EtableringsNM	Region	Kommuner som er med i regionen	Etablerings- frekvens, prosent	Bransjejustert Etablerings- frekvens, prosent	Veksti antall foretak, prosent
1	Sørlandet	Birkenes, Vennesla, Songdalen, Kristiansand, Søgne, Lillesand, Iveland	9,3	1,4	4,8
2	Øygarden og Sotra	Fjell, Øygarden, Sund	8,6	0,8	4,8
2	Trondheimsregionen	Trondheim, Klæbu, Selbu, Malvik, Melhus	9,2	1,2	3,8
4	Stavangerregionen	Stavanger, Sandnes, Randaberg, Rennesøy, Kvitsøy, Sola, Gjesdal, Time, Klepp, Hå	8,4	0,8	4,2
5	Ofoten	Tysfjord, Tjeldsund, Ballangen, Narvik, Evenes	9,4	1,8	3,2
5	Mandalsregionen	Audnedal, Marnardal, Åseral, Mandal, Lindesnes	7,5	0,6	5,0
7	Bergen og Askøy	Askøy, Bergen	9,0	0,6	3,5
7	Mossregionen	Moss, Råde, Rygge, Våler	8,2	0,5	3,8
7	Haugalandet	Haugesund, Vindafjord, Sauda, Bokn, Karmøy, Tysvær, Utsira	7,7	0,7	3,7
10	Drammensregionen	Røyken, Lier, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Hurum, Svelvik, Sande, Drammen	8,3	0,5	3,2
11	Oslo	Oslo	9,1	0,4	3,0
12	Setesdal	Bygland, Evje og Hornnes, Valle, Bykle	6,9	0,3	4,9
13	Lister	Sirdal, Flekkefjord, Farsund, Lyngdal, Hægebostad, Kvinesdal	6,9	0,2	4,0
14	Østre Agder	Åmli, Risør, Grimstad, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Froland, Tvedestrand	7,4	0,1	3,5
14	Stjørdalsregionen	Meråker, Stjørdal, Frosta	6,8	0,4	3,7
16	Nedre Romerike	Skedsmo, Nittedal, Lørenskog, Rælingen, Sørum, Aurskog Høland, Fet	7,8	0,1	3,2
17	Sunnhordland	Fitjar, Stord, Bømlo, Sveio, Tysnes, Etne, Austevoll, Kvinnherad	6,9	0,2	3,5
18	Nedre Glomma	Hvaler, Fredrikstad, Sarpsborg	7,9	0,2	2,6
19	Øvre Romerike	Nes, Hurdal, Gjerdrum, Eidsvoll, Ullensaker, Nannestad	7,1	0,0	3,4
20	9K Vestfold	Andebu Re, Stokke, Tjøme, Horten, Holmestrand, Nøtterøy, Tønsberg, Hof	7,4	-0,2	3,5
20	Dalane	Eigersund, Lund, Bjerkreim, Sokndal	6,3	0,3	3,5
22	Akershus Vest	Asker, Bærum	7,8	-0,6	3,9
22	Grenland	Porsgrunn, Skien, Siljan, Bamble	7,7	-0,1	2,9
24	Sandefjord/Larvik	Larvik, Sandefjord, Lardal	7,4	-0,2	3,0
25	Vestmar	Kragerø, Drangedal	7,0	-0,2	3,4
26	Follo	Frogn, Nesodden, Enebakk, Oppegård, Ski, Vestby, Ås	7,4	-0,5	3,3
27	Fosen	Mosvik, Osen, Leksvik, Åfjord, Bjugn, Rissa, Ørland, Roan	5,9	0,5	3,0
28	Hamar-regionen	Hamar, Ringsaker, Løten, Stange	6,8	-0,1	2,7
29	Sør-Helgeland	Brønnøy, Vevelstad, Sømna, Vega, Bindal	6,1	0,3	2,7
30	Ryfylke	Forsand, Finnøy, Suldal, Hjelmeland, Strand	6,0	0,1	3,4
30	HALD	Dønna, Leirfjord, Alstahaug, Herøy	6,4	0,3	2,5
32	Vefsn	Vefsn	6,5	-0,5	3,5
33	Hitra/Frøya	Hitra, Frøya	6,4	0,2	2,4
34	Midt-Troms	Tranøy, Lenvik, Torsken, Sørreisa, Målselv, Berg	6,8	-0,1	2,5
35	Orkdalregionen	Orkdal, Meldal, Agdenes, Hemne, Skaun, Snillfjord	6,1	0,0	2,7
36	Innhherred	Steinkjer, Levanger, Verdal, Verran, Inderøy	6,1	0,0	2,6
37	Sunnfjord	Gaular, Førde, Flora, Naustdal, Jølster	6,2	-0,2	2,9
38	Halden og Aremark	Halden, Aremark	7,0	-0,3	2,4
39	Ålesundregionen	Skodje, Ålesund, Haram, Sandøy, Sula, Giske	7,2	-0,4	2,3

40	Nordmøre	Kristiansund, Rindal, Smøla, Halså, Sunndal, Tingvoll, Aure, Gjemnes, Frei, Averøy, Eide, Surnadal	6,3	-0,1	2,4
41	Indre Helgeland	Hemnes, Rana, Hattfjelldal, Grane, Nesna	6,7	-0,1	2,1
42	Salten	Bodø, Hamarøy, Steigen, Meløy, Saltdal, Beiarn, Fauske, Sørfold, Gildeskål	7,0	-0,2	2,1
42	Tromsøregionen	Balsfjord, Tromsø, Karlsøy	7,3	-0,3	1,8
42	Bjørnefjorden	Fusa, Os, Samnanger	7,0	-0,2	2,0
45	Indre Østfold	Rømskog, Hobøl, Rakkestad, Skiptvet, Eidsberg, Askim, Trøgstad, Marker, Spydeberg	6,3	-0,5	2,6
46	Nordhordland	Fedje, Radøy, Austrheim, Meland, Masfjorden, Lindås	6,2	-0,3	2,5
47	Osterfjorden	Vaksdal, Modalen, Osterøy	5,9	-0,7	3,2
47	Ringerike/Hole	Ringerike Hole	6,5	-0,7	2,6
49	Indre Namdal	Høylandet, Lierne, Grong, Namsskogan, Røyrvik, Snåsa	5,5	0,2	2,2
50	Romsdal	Molde, Nesset, Rauma, Midsund, Vestnes, Fræna, Aukra	6,0	-0,8	2,7
51	Vesterålen	Andøy, Hadsel, Bø, Øksnes, Sortland, Lødingen,	6,2	-0,3	1,7
52	Øst-Finnmark	Sør-Varanger, Båtsfjord, Unjargga-Nesseby, Deatnu-Tana, Berlevåg, Gamvik, Vadsø, Vardø	6,4	-0,4	1,6
53	Kongsbergregionen	Kongsberg, Flesberg, Rollag, Nore og Uvdal, Tinn, Notodden	6,0	-1,0	2,8
54	Lillehammerregionen	Lillehammer, Øyer, Gausdal	6,1	-1,0	2,6
55	Sogn	Årdal, Balestrand, Luster, Vik, Leikanger, Sogndal, Aurland, Lærdal, Høyanger	5,8	-0,4	2,3
56	Sør-Troms	Ibestad, Bjarkøy, Skånland, Kvæfjord, Harstad	6,7	-0,6	1,2
57	Hallingdal	Ål, Hol, Nes, Hemsedal, Flå, Gol	5,8	-1,0	2,7
58	Voss	Voss	5,3	-1,0	2,8
59	Kystgruppen	Vikna, Leka, Nærøy	5,0	-0,5	2,5
60	Indre Troms	Lavangen, Salangen, Bardu, Gratangen, Dyrøy	5,9	-0,8	2,1
61	Nord-Gudbrandsdal	Sel, Lesja, Dovre, Vågå, Skjåk, Lom	5,0	-0,6	2,3
62	Nord-Troms	Storfjord, Kvænangen, Lyngen, Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa	5,7	-0,4	1,3
63	Sør Østerdal	Stor-Elvdal, Åmot, Trysil, Elverum, Engerdal	5,7	-0,7	2,0
64	Søre Sunnmøre	Ulstein, Vanylven, Sande, Herøy, Hareid, Volda, Ørsta	5,7	-1,0	2,2
65	Gjøvik-regionen	Østre Toten, Søndre Land, Nordre Land, Vestre Toten, Gjøvik	5,7	-0,8	2,0
66	Hadeland	Lunner, Jevnaker, Gran	5,8	-1,1	2,0
67	Lofoten	Røst, Flakstad, Vestvågøy, Vågan, Værøy, Moskenes	5,6	-0,7	1,3
68	Midtre Namdal	Namdalseid, Overhalla, Fosnes, Namsos, Flatanger	5,5	-0,8	1,5
68	Glåmdal	Nord-Odal, Eidskog, Grue, Åsnes, Våler, Sør-Odal, Kongsvinger	5,2	-0,9	1,9
70	Hardanger	Ulvik, Kvam, Granvin, Odda, Ullensvang, Eidfjord, Jondal	5,1	-1,2	2,2
71	Vest-Finnmark	Loppa, Måsøy, Hasvik, Alta, Hammerfest, Kvalsund	5,9	-1,1	1,0
72	Midt-Buskerud	Sigdal, Krødsherad, Modum	5,4	-1,1	2,1
73	Vest-Telemark	Hjartdal, Seljord, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke, Vinje	4,9	-1,2	2,1
74	Midt-Gudbrandsdal	Sør-Fron, Ringebu, Nord-Fron	4,9	-0,8	1,1
75	Fjellregionen	Rendalen, Tydal, Røros, Holtålen, Os, Folldal, Alvdal, Tynset, Tolga	4,6	-1,0	1,3
76	Storfjord	Sykkylven, Ørskog, Norddal, Stranda, Stordal	4,9	-1,5	1,5
77	Midt-Finnmark	Guovdageaidnu-Kautokeino, Nordkapp, Lebesby, Porsanger, Karasjok	4,6	-1,5	0,2
78	Nordfjord	Selje, Eid, Bremanger, Gloppen, Stryn, Hornindal, Vågsøy	4,4	-1,6	1,6
79	Oppdalregionen	Rennebu, Oppdal, Midtre Gauldal	4,3	-1,2	1,2
80	Valdres	Øystre Slidre, Vestre Slidre, Nord-Aurdal, Etnedal, Sør-Aurdal, Vang	4,4	-1,5	1,2
81	Midt-Telemark	Nome, Bø, Sauherad	4,7	-1,6	0,9
82	HAFS	Solund, Fjaler, Hyllestad, Askvoll, Gulen	4,3	-1,3	0,4
83	Ytre Helgeland	Lurøy, Træna, Rødøy	3,6	-1,7	-1,4

